

- Lewer Ch. 1997. Mandarin *Aix galericulata*. In: Hagemeyer E. J. M., Blair M. J. (eds.). The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T&AD Poyser, London, p. 85.
- Komisja Faunistyczna 2009. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2008. Raport nr 25. Not. Orn. 50: 111-142.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.
- Zieliński P. 2007. Mandarynka *Aix galericulata*. W: Sikora A., Rohde Z., Gromadzki Z., Neubauer G., Chylarecki P. (red.). Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985-2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań, s. 530.
- Żurawlew P., Radziszewski M. 2012. Wielkopolski Raport Ornitologiczny nr 1. Podsumowanie roku 2009. Ptaki Wielkopol. 1: 177-201.

Daniel Cierplikowski, Kinga Cierplikowska

Dobrosłowo 13, 62-530 Kazimierz Biskupi
dcierplikowski@wp.pl, kcierplikowska@wp.pl

Adam Stankowski

ul. Dworcowa 1/3, 63-740 Kobylin
haad@poczta.onet.pl

Pierwsze lęgi szablodzioba *Recurvirostra avosetta* w Wielkopolsce

Bartosz Krąkowski, Karol Drab

W roku 2012 stwierdzono dwa pierwsze przypadki gniazdowania szablodzioba *Recurvirostra avosetta* w Wielkopolsce. Obydwa lęgi miały miejsce w żwirowniach i zakończyły się sukcesem.

Pierwsze ze stanowisk znajdowało się w żwirowni w Borówku (gm. Pobiedziska, pow. poznański). Żwirownia ta ma powierzchnię około 1 ha. Wiosną w roku 2012 zaprzestano jej użytkowania i poddano rekultywacji. Dno żwirowni w około 80% było wypełnione wodą, a maksymalna jej głębokość dochodziła do 2 m. W zbiorniku znajdowały się liczne wypłcenia, stwarzające dogodne warunki do żerowania ptaków siewkowych, w tym dwie wysepki. Szablodzioby przystąpiły do lęgu na mniejszej z nich, o powierzchni około 2 m². Na stanowisku tym ptaki stwierdzono po raz pierwszy 2.05.2012 (R. Łukasik). Pierwsze jaja w gnieździe zostały złożone 12 lub 13.05, a 16.05 zniesienie było kompletne i składało się z 4 jaj. Para odchowala wszystkie 4 pisklęta do etapu lotności. Do dnia 10.07.2012 na terenie żwirowni obserwowano ptaki dorosłe z 4 lotnymi młodymi, a do 9.08.2012 kilkakrotnie widywano w żwirowni jednego ptaka dorosłego z jednym młodym.

Drugie stanowisko wykryto w nieużytkowanej żwirowni w Rosku (gm. Wieleń, pow. czarnkowsko-trzcianecki). Zasięg odkrywki wynosił 10 ha. Około połowy jej powierzchni zajmowały płytkie rozlewiska (do 0,5 m głębokości) z licznymi wysepkami i wypłczeniami. W dniu 16.05.2012 zaobserwowano parę szablodziobów przebywającą w pobliżu kamienisto-żwirowej wysepki (KD). Następnego dnia podczas kontroli żwirowni znaleziono gniazdo z 2 jajami, w którego pobliżu przebywały 2 niepokojące się ptaki dorosłe (KD, J. Wyrwał). W okresie 10-13.06.2012 wykluły się trzy pisklęta (fot. 1), a czwarte jajo było najprawdopodobniej niezależone. Po raz ostatni 1 ad. wraz z 3 lotnymi młodymi obserwowano 19.07.2012.

Fot. 1. Szablodzioby *Recurvirostra avosetta* na stanowisku lęgowym w Rosku (© Tomasz Skorupka) - *Pied Avocets Recurvirostra avosetta at the breeding site in Rosko*

Wszystkie pisklęta (siedem) zostały zaobrączkowane standardowymi obrączkami metalowymi zakładanymi na skok i obrączkami plastikowymi z alfanumerycznym kodem zakładanymi na goleń (P. Wylegała, A. Loręcki). Do stycznia 2013, otrzymano 2 wiadomości powrotne z ptaków oznakowanych na stanowisku w Rosku. Dnia 5.08.2012 sfotografowano całą rodzinę (2 ad. i 3 juv.) na niewielkim stawie koło miejscowości Staw (gm. Szczytniki, pow. kaliski) w Południowej Wielkopolsce, w odległości 190 km od miejsca zaobrączkowania (T. Pietrzak, inf. listowna). Następnie w dniu 22.08.2012 – 2 juv. obserwowano w delcie rzeki Isonzo w północnych Włoszech, w odległości 816 km od miejsca zaobrączkowania (S. Candotto, inf. listowna).

Główne lęgowiska szablodzioba w Europie obejmują wybrzeża Morza Północnego, od Danii po zachodnią Francję, i Morza Bałtyckiego, od Niemiec, przez Szwecję i w mniejszym stopniu Estonię. Mniej licznie gniazduje w południowej Europie w rejonie śródziemnomorskim i czarnomorsko-kaspijskim. Rozproszone stanowiska znajdują się także w Europie Środkowej. Wielkość europejskiej populacji szablodzioba pod koniec wieku 20. oszacowano na 38 000–57 000 par lęgowych, wykazując na obszarze kluczowych lęgowisk trend wzrostowy lub stabilny (BirdLife International 2004).

W Polsce szablodziób jest gatunkiem bardzo nielicznie przelotnym i wyjątkowo lęgowym (Tomiałojć & Stawarczyk 2003, Sikora et al. 2007). Pierwsze przypadki lęgów wiązały się ze wzrostem liczby stwierdzeń w końcu lat 1970. i ich wyraźnym nasileniem od połowy lat 1980. (Meissner & Sikora 1996). Do roku 2011 stwierdzono 5 przypadków lęgów na terenie kraju: w roku 1994 – 3 pary nad Narwią pod Wizną w Łomżyńskim (Lewartowski 1995), w roku 1996 – 1 para na osadnikach w Policach koło Szczecina (Wysocki 1996), w roku 2002 – 2 pary na Zb. Goczałkowickim (Betleja et al. 2002), w roku 2002 – 2 pary na środkowej Wiśle k. Zastawa Karczmieńskiego (Komisja Faunistyczna 2003) i w roku 2007 – 1 para w Prażmowie/Stężycy w pow. ryckim, na Lubelszczyźnie (Komisja Faunistyczna 2008). Ponadto kilkakrotnie w rejonie wybrzeża napotkano tokujące ptaki,

które jednak nie przystąpiły do lęgów (Tomiałojć & Stawarczyk 2003). Lęgi odnotowano na podmokłych łąkach zalewowych, łąkach i na osadnikach (Sikora 2007).

W roku 2012 wystąpił wyraźny nalot tego gatunku na terenie całego kraju, co zaowocowało przystąpieniem do lęgów 8–9 par, w tym 4 pary gniazdowały w Parku Narodowym Ujście Warty, 2 pary w Wielkopolsce (niniejsza praca), 1–2 pary na Stawach Milickich w kompleksie Stawno i 1 para w na odstojnikach cukrowni w miejscowości Szyki w pow. ciechanowskim (www.komisja.faunistyczna.pl, www.forum.przyroda.org). W wyniku podniesienia się poziomu wód rzeki Warty oraz zalania stawu i odstojnika z gniazdami, aż 6–7 par utraciło lęgi.

W Wielkopolsce szablodziób jest gatunkiem rzadko zalatującym, w latach 1982–2011 – stwierdzono go cn. 23 razy (Bednorz et al. 2000, Winięcki & Kosiński 2000, Zieliński 2008, Żurawlew & Radziszewski 2013b, dane niepubl.). Pierwszym stwierdzeniem była obserwacja 22.05.1982 – 3 os. na Jez. Maltańskim (Gobelny 1984), a największe stado 8 os. zanotowano 27.04.1994 w dolinie Warty pod Pyzdrami (Żurawlew 1995). W roku 2012 szablodzioby obserwowano (oprócz lęgowisk) dwukrotnie: 6.04 – 3 os. na stawach Ślesin i 24.04 – 2 os. w Żukowie koło Obornik (www.forum.przyroda.org).

Dziękujemy Przemysławowi Wylegale i Adamowi Loręckiemu za udostępnienie informacji o znakowanych ptakach.

Summary: The first breeding records of Pied Avocet *Recurvirostra avocetta* in Wielkopolska.

In 2012, the first two cases of breeding of Pied Avocet *Recurvirostra avocetta* in Wielkopolska were recorded. Both pairs nested on small sandy islands in water-filled gravel pits – in Borówko (Poznań County) and Rosko (Czarnków-Trzcianka County). During 1982–2011, this species was recorded at least 23 times in the Wielkopolska region.

Literatura

- Bednorz J., Kupczyk M., Kuźniak S., Winięcki A. 2000. Ptaki Wielkopolski. Monografia faunistyczna. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
- Betleja J., Karetta M., Król J., Schneider G. 2002. Pierwsze stwierdzenie lęgu szablodzioba *Recurvirostra avocetta* na Śląsku. Ptaki Śląska 14: 167–170.
- BirdLife International. 2004. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Gobelny S. 1984. Szablodziób (*Recurvirostra avocetta*). Not. Orn. 25: 73.
- Komisja Faunistyczna 2003. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2002. Raport nr. 19. Not Orn. 44: 195–219.
- Komisja Faunistyczna. 2008. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2007. Raport nr. 24. Not Orn. 49: 81–115.
- Lewartowski Z. 1995. Szablodziób wreszcie lęgowy w Polsce. Orlik 5: 3.
- Meissner W., Sikora A. 1996. Występowanie szablodzioba (*Recurvirostra avocetta*) w Polsce. Not. Orn. 37: 71–81.
- Sikora A. 2007. Szablodziób *Recurvirostra avocetta*. W: Sikora A., Rohde Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.). Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.
- Winięcki A., Kosiński Z. 2000. Awifauna Żerkowsko–Czeszewskiego Parku Krajobrazowego. W: Winięcki A. (red.). Ptaki parków krajobrazowych Wielkopolski. Wielkop. Prace Ornitol. 9: 175–199.
- Wysocki D. 1996. Ptaki wodno-błotne odstojników wód pościekowych Zakładów Chemicznych „Police”. Not. Orn. 37: 5–74.
- Zieliński J. 2008. Awifauna stawów rybnych Ostrówek w dolinie Noteci w latach 1994–1995. Kulon 13: 15–31.

- Żurawlew P. 1995. Obserwacja stadka 8 szablodziobów *Recurvirostra avocetta* w dolinie Warty. Przegł. Przyr. 6(2): 110–111.
- Żurawlew P., Radziszewski M. 2013b. Wielkopolski Raport Ornitologiczny nr 3. Podsumowanie roku 2011. Ptaki Wielkop. 2: 152-176.

Bartosz Krąkowski

ul. Tysiąclecia 10c/20, 62–10 Pobiedziska
krakowskibartosz@wp.pl

Karol Drab

os. Parkowe 4/40, 64–700 Czarnków
karoldrab@o2.pl

Drugie stwierdzenie lęgu szczudłaka *Himantopus himantopus* w Wielkopolsce

Maciej Szajda, Tomasz Książkiewicz

W dniach 29.04 i 5.05.2012 na rozlewiskach Średzkiej Strugi koło Żabikowa (pow. średzki) obserwowano żerującą parę szczudłaków *Himantopus himantopus* (TK). Dnia 11.05.2012 późnym popołudniem zaobserwowano na płytkim rozlewisku żerującego samca. Po chwili zauważono jeszcze jednego ptaka siedzącego na niewielkiej kępie otoczonej wodą (MS). Po zbliżeniu się obserwatora na odległość około 150 m ptak zszedł z platformy. Okazało się że jest to gniazdo zawierające 4 jaja. Podczas podchodzenia do gniazda zaniepokojone szczudłaki brodziły w płytkiej wodzie kilkadziesiąt metrów od obserwatora, natomiast w bezpośredniej bliskości lęgu ptaki krążyły nad rozlewiskiem wydając wysokie, ale dość ciche gwizdy. Gniazdo miało postać niewielkiej platformy o wysokości około 10 cm i średnicy niecałych 20 cm (fot. 1). Jego podstawa zbudowana była z wilgotnych resztek roślinnych, a czarka z jajami składała się z suchych źdźbeł traw. Gniazdo otoczone było szerokim pasem płytkiej wody i błota a zlokalizowane było w odległości kilkunastu metrów od trzcinowiska porastającego brzeg niewielkiej torfianki. Zarówno budowa, jak i usytuowanie gniazda nie odbiegały od opisywanych w literaturze (Kuźniak et al. 1997). W odległości około 20 m znajdowało się gniazdo czajki *Vanellus vanellus* oraz gnieździła się para siewczek rzecznych *Charadrius dubius*. Po wykonaniu dokumentacji fotograficznej niezwłocznie oddalono się i po krótkim czasie obserwowano powracającą pieszo do gniazda samicę. Kolejnego dnia skontrolowano miejsce gniazdowania i z bezpiecznej dla ptaków odległości obserwowano wysiadującą samicę i samca żerującego w bliskim sąsiedztwie gniazda (MS). Podczas następnej kontroli wykonanej 17.05 nie zaobserwowano już ptaków dorosłych, a gniazdo było puste, bez żadnych śladów drapieżnictwa (TK). Znajdujący się w pobliżu lęg czajki wciąż składał się z 4 jaj. Podczas kolejnych kontroli nie obserwowano już szczudłaków.

Gniazdowanie tego gatunku nad Średzką Strugą było niewątpliwie związane z niewielkim nalotem jaki miał miejsce w Polsce w roku 2012 oraz korzystnymi warunkami hydrologicznymi w dolinie Średzkiej Strugi. Od kilku lat na skutek zaprzestania pogłębiania koryta tej rzeki przez długi czas utrzymują się liczne rozlewiska powstałe dzięki wiosennym roztopom (Szajda 2012).

Szczudłak zalatuje do Polski wyjątkowo, jednak od kilkunastu lat notuje się go corocznie